

МАТЕРІАЛИ
III Всеукраїнської науково-практичної
конференції

ДИСКУРС КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ,
НАУКИ І ПРАКТИКИ
У РЕФЛЕКСІЯХ ХХІ ст.

17 грудня 2024 р.
м. Хмельницький

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ВСЕУКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ВІННИЦЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Дискурс кооперативної освіти, науки і практики у рефлексіях ХХІ ст.»

Електронне видання
(м. Хмельницький, 17 грудня 2024 р.)

Хмельницький
2024

Рекомендовано до друку вченою радою Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту (протокол № 4 від 30.12.2024 р.)

Рецензенти:

ГАЛЬЧАК Сергій Дмитрович – доктор історичних наук, професор, голова обласної організації Національної спілки краєзнавців України;

КОСТЕНКО Дмитро Вікторович – доктор філософії в галузі державного управління, кандидат педагогічних наук, докторант Інституту проблем виховання НАПН України;

ЗАВАЛЬНЮК Олександр Михайлович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, керівник Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Редакційна колегія: ТЕЛЯЧИЙ Юрій Васильович – голова, доктор історичних наук, професор, президент Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту, голова Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України; ВОЙНАШ Лідія Герасимівна – співголова, директор Департаменту кадрової політики, освіти і науки Укоопспілки, директор Навчально-методичного центру Укоопспілки «Укоопосвіта»; КУЦИК Петро Олексійович – співголова, доктор економічних наук, професор, ректор Львівського торговельно-економічного університету; НЕСТУЛЯ Олексій Олексійович – співголова, доктор історичних наук, професор, ректор Полтавського університету економіки і торгівлі; КОЛОТІЙ Світлана Василівна – співголова, кандидат економічних наук, в.о. ректора Вінницького кооперативного інституту; ЗАМАЗІЙ Оксана Василівна – співголова, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи; ПРОКОПЧУК Віктор Степанович – співголова, доктор історичних наук, професор, член президії Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України; МАТВЄЄВ Андрій Юрійович – кандидат історичних наук, доцент, віце-президент Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; КОЦЮК Володимир Дмитрович – відповідальний секретар, кандидат історичних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарної підготовки Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; СЕМЕНОВА Анна Миколаївна – доктор філософії, методист відділу наукової роботи Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

Д 48 Дискурс кооперативної освіти, науки, і практики у рефлексіях ХХІ ст.: матер. // Всеукр. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 17 грудня 2024 р. / редкол.: Ю. В. Телячий (гол.) та ін. Хмельницький: ХКТЕІ, відділ наукової роботи, 2024. 281 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дискурс кооперативної освіти, науки і практики у рефлексіях ХХІ ст.» (м. Хмельницький, 17 грудня 2024 р.) з актуальних питань історії споживчої кооперації, історичних, суспільно-правових, соціально-економічних аспектів розвитку громад, кооперації в умовах російсько-української війни тощо. Для освітян, науково педагогічних працівників, здобувачів освіти, краєзнавців, студентів, громадськості, усіх, хто цікавиться історією та краєзнавством України, Поділля.

Автори несуть відповідальність за достовірність матеріалу та коректність тексту

Електронна версія збірника оприлюднюється на офіційній сторінці ХКТЕІ:

<http://www.xktei.km.ua/naukova-diynist/naukovi-vidannya/>

ЗМІСТ

ЗНАННЄВІ ПРАКТИКИ, ФІЛОСОФІЯ КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ. ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА, ОСВІТА, ТА НАУКА

Адамський Віктор, Семенова Анна

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ НА ШПАЛЬТАХ ПОДІЛЬСЬКОГО
ЧАСОПISУ «ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ ПОДОЛИИ» В ДОБУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ
ВІЙНИ.....7

Зелінський Руслан, Лазаренко Володимир

ВАЛЕРІЙ РЕКРУТ – ВІДОМИЙ ДОСЛІДНИК КООПЕРАТИВНОГО РУХУ НА
ПОДІЛЛІ.....17

Шаповалов Віталій

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КООПЕРАТИВУ.....22

Алексов Сергій, Омельчук Світлана

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ У КООПЕРАТИВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....27

Алексов Сергій, Плаксіна Вероніка

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КООПЕРАТИВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЗА
ДОПОМОГОЮ ЧАТ-БОТІВ ТА ПЛАТФОРМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....30

Алексов Сергій, Плотніков Олег

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У
КООПЕРАТИВНИХ ЗАКЛАДАХ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ.....33

Алексов Сергій, Трофименко Катерина

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
КООПЕРАТИВНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТІВ І ВІРТУАЛЬНИХ ПОМІЧНИКІВ ІЗ ГЕНЕРАТИВНИМ
ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ.....36

Андрощук Людмила

РОЛЬ ХКТЕІ У РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ.....41

Березовська Юлія

КООПЕРАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ У
ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....48

Бузінецька Ірина

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОБЛАДНАННЯ В МАРКЕТАХ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ
УКРАЇНИ.....50

Дідик Алла, Гедеlevич Єлена

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ В
ЗАКЛАДАХ КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ.....53

Дідик Алла, Алексов Сергій

ДЕМОНСТРАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ У РОЗВ'ЯЗАННІ
ПРИКЛАДНИХ ЗАВДАНЬ У КООПЕРАТИВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....58

Дідик Алла, Алексов Сергій

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ
SNATGRT В КООПЕРАТИВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....62

Дідик Алла, Карп'юк Денис

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В КООПЕРАТИВНОМУ СЕКТОРІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....67

Дідик Алла, Козловський Олександр

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗАХИСТУ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ
КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВІД DDOS-АТАК: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ.....72

щоденника) / Автор-упорядник С.Д. Гальчак. – Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2016. – 284 с.; - іл.. - 48 с.

4. Рекрут Валерій Пилипович // Історичне краєзнавство і проблеми регіональної історії Правобережної України: бібліографічний покажчик. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – С. 148-150.

5. Сайт Вінницької обласної універсальної бібліотеки імені Валентина Отамановського. – Електронний ресурс. - <https://www.library.vn.ua>

УДК 316.334.2:334.73.01:330.837

ШАПОВАЛОВ Віталій

кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри управління персоналом,
економіки праці та економічної теорії
Полтавського університету економіки і торгівлі

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КООПЕРАТИВУ

***Анотація.** У статті досліджуються інституційні аспекти функціонування кооперативів як інституційної форми організації економічної діяльності. На основі методології інституційної економіки аналізуються фактори, що визначають вибір конкретного механізму координації контрактації економічних суб'єктів. Розглянуто кооперативи як форму мережі, що поєднують елементи автономії та тісної взаємодії учасників. Обґрунтовано, що мережевий підхід до організації кооперативів забезпечує гнучкість, ефективність у використанні ресурсів та соціальну синергію, сприяючи економічній та соціальній стійкості в умовах високої невизначеності.*

***Ключові слова:** кооперативи, мережеві структури, інституційна економіка, транзакційні витрати, механізми координації, специфічність активів, гібридні форми.*

Кооперативи є важливим об'єктом наукових досліджень з кількох причин. Кооперативи відрізняються від типових учасників ринкової діяльності, таких як ієрархічні фірми, завдяки своїй специфічній організаційній структурі та принципам роботи. Вони займають вагоме місце в багатьох секторах економіки. Тому важливо розуміти умови, за яких кооперативи функціонують найбільш ефективно, а також ті чинники, що перешкоджають їх успішній діяльності. Це дозволяє підвищувати ефективність окремих галузей та економіки загалом. Кооперативи демонструють широкий спектр моделей організації діяльності, які

постійно розширюються з розвитком економічних відносин та появою нових технологій. Через це виникає постійна потреба в аналізі, систематизації та вивченні особливостей їх функціонування, а також у пошуку оптимальних сфер застосування різних кооперативних моделей.

На наш погляд, поряд з цими традиційними напрямками дослідження функціонування кооперативів, в даний час завдяки розвитку інституційної економічної теорії з'явилися нові можливості для їх вивчення. Зокрема, продуктивним в цьому напрямі є досягнення представників нової хвилі інституціоналізму (нової інституційної економіки) – Р. Коуза, А. Алчіяна, О. Вільямсона, Г. Демсеця та інших. Однак дослідницький потенціал цього напрямку ще не реалізований у повній мірі у вітчизняному науковому просторі. Ймовірно, таке ставлення пов'язано з тим, що для українських інституціоналістів кооперативи представляють недостатню зацікавленість як об'єкт дослідження, тоді як дослідників з теорії кооперації, навпаки, мало цікавить методологія інституційної економіки.

Інституційна економіка розрізняє декілька механізмів координації, застосування яких визначається різноманітними чинниками. Піонером у цьому напрямі вважається Р. Коуз, який запропонував розглядати ринок та фірму (в класичному її розумінні) як альтернативні механізми організації трансакцій. На його думку, застосування конкретного способу залежить від величини трансакційних витрат [1].

В подальшому ця ідея була розвинена О. Вільямсоном, який розглядав ринок та ієрархію (класичну фірму) як крайні форми координації, між якими знаходиться безліч гібридних форм. На думку вченого, конкретний спосіб координації взаємодії економічних суб'єктів залежить від того, які поєднання базових атрибутів трансакції характеризують цю взаємодію. До них відносяться інтенсивність (частота) виникнення трансакції, невизначеність щодо їх здійснення та специфічність активів, стосовно яких ці трансакції виникають [2].

Ринок і ієрархія є двома крайніми формами організації трансакцій, які відрізняються механізмами координації, витратами та умовами ефективного функціонування. На ринку координація відбувається через систему цінових сигналів і двосторонніх контрактів, де учасники самостійно шукають партнерів та узгоджують умови співпраці. Ця форма організації є ефективною за низької специфічності активів і високої частоти трансакцій (для учасників трансакція має разовий характер), коли товари або послуги стандартизовані (низька специфічність), а невизначеність ринкових умов сприймається як прийнятний ризик. Однак трансакційні витрати таких угод можуть бути високими через необхідність укладання контрактів, пошуку контрагентів і забезпечення захисту від опортуністичної поведінки.

Ієрархія, у свою чергу, базується на централізованому управлінні, де координація здійснюється через адміністративні команди і внутрішні регламенти. Вона є ефективною, коли специфічність активів висока, а невизначеність зовнішнього середовища ускладнює роботу через ринок. Частота трансакцій в ієрархії також є високою, але регламентованою внутрішніми процесами, що зменшує непередбачуваність і витрати на координацію. Однак ієрархія має свої недоліки, оскільки висока централізація породжує витрати на управління, моніторинг і підтримання внутрішньої організаційної структури. Таким чином, ринок і ієрархія представляють два різні підходи до управління трансакціями, кожен із яких ефективний у своїх специфічних умовах.

Гібридні форми характеризуються збереженням окремих і автономних прав власності та відповідних прав прийняття рішень щодо більшості активів, що відрізняє їх від ієрархій. Водночас вони передбачають спільне використання певних стратегічних ресурсів, що вимагає тісної координації, яка виходить за межі можливостей системи цін, і таким чином відрізняє гібриди від суто ринкових угод.

Поняття «**кооперація**» і «**кооператив**» в інституційній економіці розглядаються через призму взаємодії формальних і неформальних інститутів, трансакційних витрат, прав власності та контрактних відносин. Цей підхід розглядає кооперацію як форму організації соціальних відносин, орієнтованих на досягнення спільних цілей. Або іншим словами, кооперація – це добровільна інституційна угода (трансакція) між окремими суб'єктами, що об'єднують власні ресурси та зусилля для досягнення спільної мети в межах існуючого інституційного середовища. Кооператив же розглядається як інституційна одиниця, що формалізує відносини кооперації у організаційну структуру, за допомогою якої здійснюється координація взаємодії учасників трансакції.

Як відмічає К. Менар, у стандартній економічній літературі кооперативи вважають «відносно дивними тваринами, оскільки вони залежать від розподілу прав власності, що не вписуються в традиційну дихотомію між ринками (з автономними та чіткими правами власності сторін трансакції) та фірми (з правами власності, об'єднаними в межах юридично чітко визначеної структури) [3, с. 2].

Вчений розглядає кооперативи як гібридні способи організації трансакцій, які поєднують автономію та взаємозалежність учасників і володіють трьома ключовими характеристиками: об'єднання ресурсів, координація діяльності через контрактну взаємодію, що забезпечує організаційну цілісність, та інтеграція конкуренції з кооперацією» [3, с. 6].

Відповідь на питання «Чому в господарській практиці існує велика різноманітність кооперативів?» науковець вбачає перш за все у специфічності

активів, які спільно використовуються в рамках кооперативу. «Чим легше перерозподіляти активи кооператорів у своєму кооперативі, тим ближче ми наближаємося до ринкових угод, як у випадку з роздрібною торгівлею чи збутовими кооперативами. Симетрично, чим більш специфічними для транзакцій, організованих кооперативом, є активи, тим тіснішою повинна бути координація, вносячи в контрактацію форму управління, яка дуже близька до повної ієрархії. Різні способи організації кооперативів знаходяться між ними» [3, с. 12].

На наш погляд, кооперативи доцільно розглядати не як безпосередній гібридний механізм координації, а як форму іншого гібриду – *мережі*. Мережі характеризуються низкою ключових рис, які відрізняють їх від інших форм організації. Основними ознаками мереж є децентралізація управління та горизонтальна кооперація, що забезпечує гнучкість і рівноправність учасників незалежно від їхнього масштабу, ролі чи ресурсів. Мережі демонструють високу динамічність, оскільки їхні форми та конфігурації можуть змінюватися відповідно до потреб учасників чи зовнішніх умов. Ця мінливість дозволяє легко створювати нові структури, а також швидко розпускати ті, що втратили свою актуальність.

Ще однією важливою рисою є відкритість мережі, яка передбачає можливість вільного входу нових учасників і виходу тих, хто більше не зацікавлений у співпраці. Ресурси мережі, особливо інформаційні, є доступними для всіх її членів, що сприяє їхньому ефективному використанню. Завдяки цьому учасники мають можливість знижувати витрати на взаємодію та підвищувати загальну ефективність діяльності. Мережі також мають переважно неринковий характер, оскільки їхня діяльність спрямована не на конкурентну боротьбу, а на співпрацю, що дозволяє уникнути зайвих витрат і конфліктів, характерних для ринкових відносин.

Мережевий спосіб організації передбачає взаємодію між учасниками на основі довіри, гнучкості, взаємної вигоди та добровільного об'єднання ресурсів і зусиль. Він базується на горизонтальних зв'язках, які дозволяють уникати жорсткої ієрархії чи залежності від ринкової конкуренції. У мережах учасники зберігають відносну автономію, але при цьому спільно працюють у визначених сферах, щоб досягти синергії, яка є недосяжною через індивідуальну діяльність. Такий спосіб організації є ефективним у середовищах з високою невизначеністю, де потрібно швидко адаптуватися до змін, а також у випадках, коли співпраця забезпечує зниження витрат або підвищення ефективності.

Кооперативи є прикладом мережі, оскільки їхня діяльність базується на взаємній підтримці та координації між членами, які об'єднуються заради досягнення спільних економічних чи соціальних цілей. Учасники кооперативів

зберігають значний рівень незалежності, але співпрацюють у ключових аспектах, таких як закупівля ресурсів, збут продукції або надання послуг. Основою взаємодії у кооперативах є довіра між членами, яка підтримується добровільністю участі та рівноправністю в ухваленні рішень. Такий підхід дозволяє створювати стійкі структури, які ефективно функціонують у різних умовах, уникаючи жорсткої централізації і водночас мінімізуючи ризики, пов'язані з ринковою конкуренцією.

Кооперативи виступають мережею також через їхню здатність адаптуватися до специфіки кожного учасника, поєднуючи автономію з ефективною взаємодією. Це робить їх природним середовищем для мережевого способу організації, який підсилює економічну і соціальну стійкість за рахунок колективної дії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Coase R. H. The Nature of the Firm *Economica*. 1937. Volume 4, Issue 16. P. 386-405. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x>
2. Williamson Oliver E. Comparative Economic Organization: The Analysis of Discrete Structural Alternatives *Administrative Science Quarterly*. 1991. Vol. 36, No. 2. P. 269-296. URL: <https://doi.org/10.2307/2393356>
3. Ménard C. Cooperatives: Hierarchies or Hybrids?. *Vertical Markets and Cooperative Hierarchies*. Springer, Dordrecht., 2007. P. 1-18. URL: https://doi.org/10.1007/1-4020-5543-0_1

УДК 378.094/346.27[+316.47“20”]

Д 48

Матеріали

III Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Дискурс кооперативної освіти, науки і практики у рефлексіях ХХІ ст.»
(м. Хмельницький, 17 грудня 2024 р.)

Д 48 Дискурс кооперативної освіти, науки, і практики у рефлексіях ХХІ ст.: матер.
// Всеукр. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 17 грудня 2024 р. / редкол.: Ю. В.
Телячий (гол.) та ін. Хмельницький: ХКТЕІ, відділ наукової роботи, 2024. 281 с.

Адреса редакційної колегії: відділ наукової роботи, Хмельницький
кооперативний торговельно-економічний інститут, вул. Кам'янецька, 3,
м. Хмельницький, 29000.